

Asia: VN/13615/2019

Lausuntopyyntö valtioneuvoston periaatepäätökseksi liikenneturvallisuusstrategiasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Invalidiliiton lausunto liikenne- ja viestintäministeriölle valtioneuvoston periaatepäätökseksi liikenneturvallisuusstrategiasta

Invalidiliitto on fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Liitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää. Invalidiliitossa on lähes 27 000 henkilöjäsentä ja 145 jäsenyhdistystä.

Invalidiliitto kiittää liikenne- ja viestintäministeriötä mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston periaatepäätökseksi liikenneturvallisuusstrategiasta. Invalidiliitto kannattaa vahvasti vuoteen 2050 tähtäävän liikenneturvallisuusvision toteuttamista.

Vammaisten, kuten vammattomienkin ihmisten päivittäiset liikkumistarpeet perustuvat pitkälti opiskelu- ja työmatkoihin, harrastuksiin ja muuhun vapaa-ajantoimintaan tai perheen päivittäisistä liikkumisen tarpeista huolehtimiseen. Invalidiliitto arvioi lausunnolla olevia asiakirjoja yhtenäisenä kokonaisuutena fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden näkökulmasta tieliikenteen osalta.

YK:n vammaisten ihmisten yleissopimus

Liikenneturvallisuusstrategiaan sisällytetyt toimenpide-ehdotukset koskettavat niin vammaisia ihmisiä kuin muitakin kansalaisia. Invalidiliitto nostaa esiin keskeisimmät YK:n vammaisten ihmisten yleissopimuksen velvoitteet, jotka voimassa olevina lainsäädäntöä ohjaavina velvoitteina tulee huomioida valtakunnallisissa lainsäädännöllisissä hankkeissa:

- YK:n vammaissopimuksen yleisiä velvoitteita käsittelevä artikla 4 ohjaa siihen, että vammaisia henkilöitä koskevissa päätöksentekoprosesseissa sopimuspuolten tulee neuvotella tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa ja aktiivisesti osallistaa heidät, mukaan lukien vammaiset lapset heitä edustavien järjestöjen kautta.
- Artikla 5 (tasa-arvo ja yhdenvertaisuus) sekä artikla 9 (esteettömyys ja saavutettavuus) ovat YK:n sopimusvelvoitteina merkityksellisiä suunniteltaessa kansalaisten liikkumisympäristöä ja -palveluita.
- Artikla 20 (henkilökohtainen liikkuminen, käsittää vammaisten ihmisten itsenäisen ja henkilökohtaisen liikkumisen mahdollistamisen sekä yhdenvertaisuuden) velvoittaa osapuolia varmistamaan vammaisille henkilöille mahdollisimman itsenäinen liikkuminen esimerkiksi helpottamalla vammaisten henkilöiden henkilökohtaista liikkumista sillä tavalla kuin ja silloin kun he haluavat sekä kohtuulliseen hintaan.

Kaikki liikkujaryhmät tärkeä huomioida

Invalidiliitto näkee strategian mukaisesti liikenneturvallisuuden laaja-alaisena haasteena, joka tulee huomioida niin valtakunnallisesti ja alueellisesti kuin eri hallinnonalojen ja kansalaistenkin toiminnassa.

Strategiassa tulisi vahvemmin tuoda esiin fyysisesti vammaisten tai muutoin toimintarajoitteisten sekä ikäihmisten liikkumisen ympäristön ja palvelujen arviointi yksilöllisten tarpeiden ja esteettömyyden näkökulmista.

Esitetty turvallisuusstrategia näyttäytyy puutteellisena siltä osin, ettei siitä tule esille, onko siinä tunnistettu kaikki liikenteessä olevat liikkujaryhmät, esimerkiksi apuvälinein liikkuvat vammaiset ihmiset, joilla on erityistarpeita mm. esteettömyyden osalta. Liikenneturvallisuusstrategialla voitaisiin vaikuttaa muiden liikenteessä olevien ymmärrykseen huomioida liikuntavammaisten tai muutoin toimintaesteisten ihmisten erityiset haasteet liikkumisessa.

Liikenteessä mukana oleminen perustuu luottamukseen siitä, että yhteisesti sovittuja sääntöjä noudatetaan. Vammaisten ihmisten kohdalla turvallisuus koostuu useasta erillisestä tekijästä: omien apuvälineiden toimivuus, liikkumisympäristö ja ajankohta, väylien kunto, esteettömien ajoneuvojen turvavälineiden kunto sekä niiden asianmukainen käyttö, julkisessa liikenteessä ja taksipalveluissa kuljettajan kyky huomioida erilaisia vammasta johtuvia erityistarpeita, esimerkiksi taksimatalla ajotavan mukauttaminen asiakkaan tilanteeseen.

Esteettömyyden merkitys turvallisuustekijänä

Esteettömyyden laaja-alainen huomioiminen liikenneturvallisuutta vahvistavana tekijänä on tärkeää niin liikenneympäristössä, -kalustossa kuin -palveluissakin.

Fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten päivittäinen liikkuminen toteutuu oman auton ohella esteetöntä julkista liikennettä tai taksipalveluita käyttäen, sekä apuvälineiden turvin kevyen liikenteen väyliä liikkuen. Lisäksi liikkumisen mahdollisuuksiin vaikuttavat liikennepalveluiden saatavuus ja esteettömyys. Turvallisuuskulma korostuu vammaisten ja ikääntyneiden ihmisten kohdalla, jotka liikkuvat hitaammin tai liikkeessään käyttävät apuvälineitä.

Liikenneympäristön infrastruktuurin kehittämiseen liittyen Invalidiliitto haluaa muistuttaa esteettömyydestä osana turvallisuuskulmaa. Autokannan uusiutuessa ja sähköautojen lisääntyessä turvallisuutta lisäävät myös esteettömien latauspisteiden tai kaasautojen tankkausasemien rakentaminen.

Invalidiliitto näkee hitaammin tai apuvälinein liikkuvien ihmisten kannalta hyvänä, että ajoradan ylityspaikkojen toimivuuteen kiinnitetään huomiota. Tässä yhteydessä korostuvat reunakivien aiheuttamat vaaratilanteet pyörätuolin käyttäjille sekä myös liikennevaloissa säädetty aika ajoradan ylittämiseksi. Tie- ja katuosuuksien talvikunnossapidolla on erityinen vaikutus liikkumisen apuvälineitä käyttävien ihmisten itsenäisiin liikkumismahdollisuuksiin ja liikkumisen turvallisuuteen. Tämä korostuu etenkin kevyen liikenteen väylillä.

Kadun ylityksen haasteina ovat usein kevyen liikenteen väylien reunakivet, kuin myös se, että talviaikaan näiden kohtia ei aurata, jolloin liikenneväylän auraaminen aiheuttaa korkean kynnyksen, estäen kadun ylityksen. Koska reunakivet aiheuttavat merkittävää haittaa ja vaaratilanteita, esim. pyörätuoli kaatuu ylitettäessä liian korkean kynnyksen vuoksi, tulisi kevyen liikenteen väyliltä, suojateiltä ja jalkakäytäviltä poistumisen turvallisuutta edistää yleisellä voimassa olevalla standardilla.

Invalidiliitto näkee toimenpide-ehtotusten 72 ja 73 vastaavan edellä esitettyihin haasteisiin ja tukevan osaltaan esteetöntä liikkumisympäristöä huomioiden myös apuvälinein liikkuvat ihmiset.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että liikkumisen apuvälinettä käyttävillä ihmisillä olisi yhdenvertainen mahdollisuus hyödyntää esteettömiä kevyen liikenteen väyliä lähiliikkumisessaan.

Esteetön julkinen liikenne lisää turvallisuutta varmistamalla apuvälineenkäyttäjälle sujuvan pääsyn kulkuvälineeseen. Samalla se edistää esteettömien matkaketjujen vaihtoehtojen kehittämistä. Toimenpide-ehdotuksessa 71 nostetaan esiin esteettömien matkaketjujen pilottihankkeiden toteuttaminen Liikenne- ja viestintäviraston ja Väyläviraston toimesta. Tämä on erittäin kannatettava ja konkretisoisi tosiasiallisen tilanteen matkaketjujen esteellisyydestä tai esteettömyydestä. Tällä tavoin voi löytyä myös kehittämistarpeita sekä ratkaisuja mahdollisiin ongelmiin. Tulemme mielellämme mukaan pilottihankkeen suunnitteluun ja toteutukseen.

Turvallisuusviestintä

Liikenneturvallisuusstrategiassa on nostettu esiin turvallisuusviestintä. Tämä on erityisen tärkeä ennaltaehkäisevä toimi, jolla voidaan lisätä liikenteessä toimivien tahojen ja kansalaisten laajempaa ymmärrystä liikenteen vaaroista. Turvallisuusviestinnän avulla voidaan tuottaa tietoa myös eri tavoin liikenteessä liikkuvien erityisryhmien, kuten liikunta- ja toimimisesteisten ihmisten, vanhusten ja lasten tarpeista. Myös Invalidiliitto on vuosikymmeniä edistänyt eri toimenpitein liikenneturvallisuutta, jotta vakavia vammautumisia voitaisiin ennaltaehkäistä.

Asianmukainen turvallisuusviestintä tukee liikenneturvallisuusstrategian tavoitetta vaikuttaa liikennekäyttäytymisen taustalla olevien asenteiden muodostumiseen. Kannatamme tavoitetta turvallisuusviestinnän pitkäjänteisyydestä ja jatkuvuudesta. Tässä tulisi huomioida näkyvämmiin hitaammin tai apuvälinein liikkuvat ihmiset.

Invalidiliitto tiedostaa uusien kuljettajien suuremman riskin loukkaantua vakavasti liikenteessä. Jotta vakavilta, pysyvän vammautumisen aiheuttavilta liikenneonnettomuuksilta vältytään, tulee liikenneturvallisuuskampanjoinnin olla näkyvää, nuoret kuljettajat tavoittavaa ja pysäyttävää sekä myönteisesti asenteisiin vaikuttavaa. Näiden lisäksi, Invalidiliittoon on tullut taksilainsäädännön uudistuksen jälkeen hyvin paljon yhteydenottoja taksiliikenteessä, mutta myös joukkoliikenteessä tapahtuvia vaara- ja läheltäpiti-tilanteita ja näitä koskevia ilmoituksia uusien taksinkuljettajien, mutta myös bussinkuljettajien huolimattomuudesta. Myös nämä tulee huomioida turvallisuusviestinnässä.

Ajonopeudet

Invalidiliitto kiinnittää huomiota myös joidenkin pyöräilijöiden suureen ajonopeuteen. Ajotiellä pyöräily ei ole ongelma jalankulkijoille, mutta kevyen liikenteen väylillä nopeasti ja äänettömästi liikkuvat pyöräilijät aiheuttavat turvallisuusriskin. Pidämme tärkeänä, että kävelyn, pyöräilyn ja mikroliikenteen, kuten sähköpotkulaudat, turvallisuuteen kiinnitetään erityistä huomiota nopeusrajoitusten tarkastelun yhteydessä. Myös sähköpotkulautojen hylkääminen kevyen liikenteen väylille aiheuttaa turvallisuuspuutteita muille apuvälineiden kanssa liikkuville.

Liikenteen valvonta

Liikenteen valvonta on tärkeä ja ennaltaehkäisevä osa liikenneturvallisuutta. Invalidiliitto näkee erityisen tärkeänä, että vammaiset ihmiset ovat huomioitu siten, ettei turvattomuuden tunne rajoittaisi heidän kodin ulkopuolista liikkumistaan. Tässä korostuu valvonnan merkitys. Se lisää turvallisuuden tunteen ohella myös konkreettista turvallisuutta.

Invalidiliitto haluaa kiinnittää huomiota myös vammaisten ihmisten liikkumispalveluiden valvontaan, mm. turvavälineistön asianmukaiseen käyttöön ja kuntoon. Esteettömissä ajoneuvoissa matkustusturvallisuuden näkökulmasta merkityksellistä on turvavyön käyttö, pyörätuolin asianmukainen kiinnittäminen matkan ajaksi sekä asianmukainen ajotapa, esim. hidasajo. Toinen haaste voi olla ajoneuvon kunto, toimiiko esimerkiksi esteettömään ajoneuvoon asennettu takalaitanostin? Yksi turvallisuutta lisäävä tekijä on Traficomissa valmisteilla oleva ajoneuvojen määräaikaikatsastuksen arvosteluperusteet, jossa huomioidaan myös esteettömien taksien turva- ja lisälaitteiden katsastaminen, kuten takalaitanostimen kunto. Tämä asia nousi esille jo liikennepalvelulain uudistamisen yhteydessä ja tätä myös Invalidiliitto lausunnossaan esitti. Samassa lausunnossa nostimme esiin tarpeen erityisryhmien kuljettajille kohdennetusta pakollisesta koulutuksesta, joka osaltaan lisäisi matkustajien turvallisuutta. Saamiemme tietojen mukaan vapaaehtoiseen koulutukseen osallistuminen on ollut ainakin vielä erittäin vähäistä.

Invalidiliitto kiinnittää huomiota myös poliisin henkilövoimin suorittamaan liikennevalvontaan esim. ajoneuvojen kunnan tarkastamiseksi. Pelkkä ns. peltipoliisivalvonta ajoneuvojen nopeuksien takia ei edistä riittävästi liikenneturvallisuutta.

Ajoterveys

Ajoterveyden arvioinnissa on tärkeää, että terveydenhuollon henkilöstö tunnistaa ne ammattiliikenteessä työskentelevät henkilöt, joiden työn kuvaan liittyy vammaisten ihmisten avustaminen ja turvallisen matkustamisen varmistaminen. Näissä tehtävissä edellytetään usein kuljettajalta hyvää fyysistä suoriutumiskykyä esimerkiksi silloin, kun pyörätuolia käyttävää asiakasta noudetaan tai viedään kotiin porrasvetolaitteella tai muutoin hissittömissä kerrostaloissa.

Lopuksi

Invalidiliitto näkee nyt esitetyn liikenneturvallisuusstrategian realistisena työvälineenä liikenneturvallisuuden vahvistamiseen kaikkien liikenteessä olevien ihmisten lähtökohdista. Erityisen lisän liikenneturvallisuuskeskusteluun tuo se, että osaksi liikenneturvallisuusstrategiaa on koottu yhteen tällä hetkellä keskeisimmät lakiuudistukset sekä liikenneturvallisuustyötä muutoin edistävät tahot ja toimenpiteet. Tämä tukee periaatetta siitä, että liikenneturvallisuus on koko yhteiskunnan yhteinen asia. Haluamme vielä muistuttaa, että liikenneturvallisuusstrategian seurantaryhmän järjestämään vuosittaiseen Liikenneturvallisuusfoorumiin tulee varmistaa edustajuus myös vammaisia ihmisiä edustavista tahoista. Tätä velvoittaa lakisääteisesti myös voimassa oleva YK:n vammaisten ihmisten yleissopimus ja sen 4 artikla.

INVALIDILIITTO RY

Helsingissä 28. tammikuuta 2022

Janne Juvakka

Laura Andersson

toimitusjohtaja

yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja: Riitta Saksanen, sosiaali- ja terveystieteellinen
asiantuntija riitta.saksanen@invalidiliitto.fi

Saksanen Riitta
Invalidiliitto ry